

แนวคิดวิธีการผลิตแบบเอเชีย กับการอธิบายหมู่บ้านไทย

นายภัคพัฒน์ ทิพย์ประไพ

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาเศรษฐศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2538

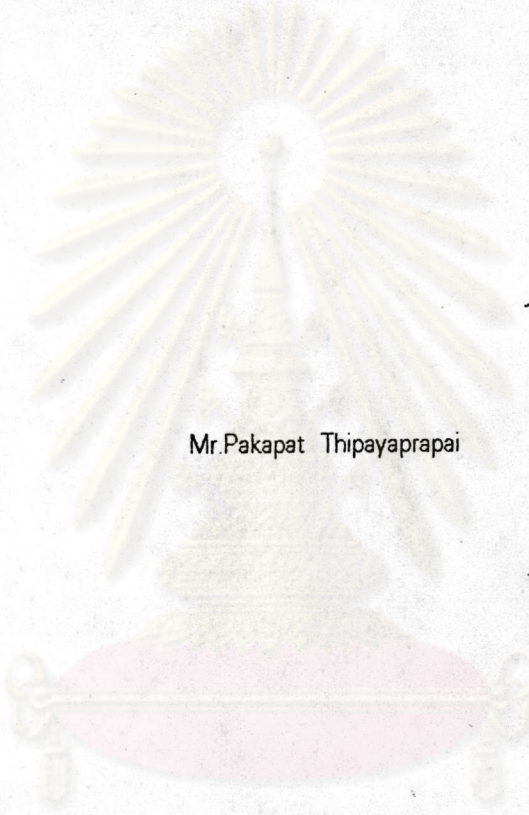
ISBN 974-631-389-4

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I16๗๐๐818.

THE ASIATIC MODE OF PRODUCTION AND THAI VILLAGE EXPLANATION

Mr.Pakapat Thipayapapai

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Economics

Department of Economics

Graduate School

Chulalongkorn University

1995

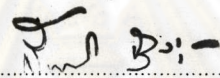
ISBN 974-631-389-4

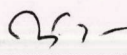
หัวข้อวิทยานิพนธ์   แนวคิดวิธีการผลิตแบบเอเชีย กับการอธิบายหมู่บ้านไทย
โดย   นายภคพัฒน์ ทิพย์ประไพ
ภาควิชา   เศรษฐศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา

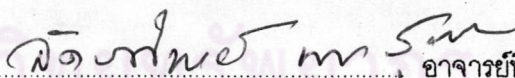

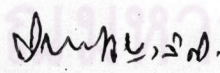
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

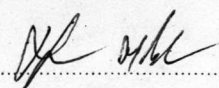

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ ฤงสูววรรณ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ เจริญเลิศ)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุธาย ตีร์รัตน์)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

กัศวัฒน์ ทิพย์ประไพ : แนวคิดวิถีการผลิตแบบเอเชีย กับการอธิบายหมู่บ้านไทย
(THE ASIATIC MODE OF PRODUCTION AND THAI VILLAGE EXPLANATION)
อาจารย์ที่ปรึกษา : รศ.ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 84 หน้า. ISBN 974-631-389-4

งานศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายคือ ศึกษาการใช้แนวคิดวิถีการผลิตแบบเอเชียในการอธิบายหมู่บ้านไทย เพื่อแสวงหาช่องทางในการสร้างแนวคิดวิถีการผลิตแบบไทย อันจะเป็นพื้นฐานสำหรับทฤษฎีการพัฒนาของเราเอง ที่สร้างขึ้นมารากรากฐานความเข้าใจในสังคมไทยอย่างแท้จริง จุดยืนที่ใช้ในการศึกษาคือ อธิบายจากแง่มุมของหมู่บ้าน ด้วยวิถีคิดแบบเป็นองค์รวมในแบบของชาวบ้านเอง

จากจุดยืนนี้ แนวคิดวิถีการผลิตแบบเอเชียอธิบายว่า รากฐานของชุมชนหมู่บ้านไทย คือระบบชุมชนหมู่บ้าน บนพื้นฐานของโลกทัศน์สามเรื่อง คือ ความสอดคล้องกับธรรมชาติ ชีวิตชุมชน และการต่อสู้กับความสัมพันธภาพไม่เท่าเทียม ภายใตกรอบวิถีคิดแบบเป็นองค์รวมแบบชาวบ้าน การแสวงหาทางออกของหมู่บ้านไทย จึงได้แก่การฟื้นฟูระบบชุมชนหมู่บ้าน บนพื้นฐานของโลกทัศน์ทั้งสามเรื่อง ภายใตกรอบวิถีแบบเป็นองค์รวมดังกล่าว

กระบวนการศึกษาทำให้เกิดแง่มุมทางทฤษฎี ที่อาจนำไปสู่ช่องทางในการสร้างแนวคิดวิถีการผลิตแบบไทย อันเป็นพื้นฐานของการสร้างทฤษฎีการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนระบบสังคมของเราเองต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา .....เศรษฐศาสตร์
สาขาวิชา .....เศรษฐศาสตร์
ปีการศึกษา 2538

ลายมือชื่อนิติ ..... กัศวัฒน์ ทิพย์ประไพ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... ฉัตรทิพย์ นาถสุภา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

กิตติกรรมประกาศ

กราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ฉัตรทิพย์ นาถสุภา อาจารย์ที่ปรึกษาของผู้เขียนอย่างสูงยิ่ง งานเขียนของท่านเป็นจุดเริ่มต้นและพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการศึกษารื่องชุมชนหมู่บ้านในแนวเศรษฐศาสตร์การเมืองของผู้เขียน ท่านได้กรุณาได้รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาของผู้เขียนและได้ดูแลอย่างดียิ่งเยี่ยมทั้งในด้านวิชาการและด้านอื่นๆ รวมทั้งให้กำลังใจแก่ผู้เขียนตลอดมา กราบขอบพระคุณคุณจรรยา นาถสุภา ที่ได้ช่วยอำนวยความสะดวกและดูแลผู้เขียนอย่างดีในการเข้าพบอาจารย์ที่ปรึกษาทุกครั้ง

ผู้เขียนรู้สึกดีใจและขอบคุณอย่างมาก ที่ได้รับความกรุณาจากอาจารย์กนกศักดิ์ แก้วเทพ อาจารย์วรวิทย์ เจริญเลิศ และอาจารย์สุชาย ตริรัตน์ เป็นคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ของผู้เขียน ทั้งสามท่านได้ให้ความเอาใจใส่และคำแนะนำที่มีค่าต่อผู้เขียน รวมทั้งช่วยเหลือผู้เขียนอย่างมากทั้งในด้านข้อมูลและแนวความคิด ตั้งแต่ในตอนสอบโครงร่างจนกระทั่งสอบวิทยานิพนธ์ ผู้เขียนจึงใคร่ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ ที่นี้

กราบขอบพระคุณคณาจารย์เศรษฐศาสตร์การเมืองทุกท่านด้วยใจจริง ผู้เขียนได้รับความรู้และมุมมองมากมายซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

กราบขอบพระคุณศาสตราจารย์ Eiichi Hizen อย่างยิ่ง ผู้เขียนมีโอกาสได้เข้าฟังท่านบรรยายเรื่องเค้าโครงประวัติศาสตร์เศรษฐกิจโลก เมื่อ พ.ศ.2535 ขณะท่านเป็นศาสตราจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยโตเกียว ผู้เขียนได้รับความรู้และคำชี้แนะมากมาย รวมถึงความปรารถนาดีจากท่านด้วย

ผู้เขียนขอขอบพระคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ที่ได้ช่วยเหลือเงินลงทุนในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ รวมถึงการจัดสัมมนาเพื่อนำเสนอผลงานและการจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม

ขอบคุณเพื่อนๆ เศรษฐศาสตร์การเมืองรุ่น 2 รุ่นที่รุ่นน้องเศรษฐศาสตร์การเมือง และเพื่อนๆ ปริญญาโทเศรษฐศาสตร์ทุกคน สำหรับมิตรภาพและความห่วงใย ขอบคุณพิเศษสำหรับพี่เอียง ศิริพร ยอดกมลศาสตร์ และดี พูนศักดิ์ ชานิกประดิษฐ์ ซึ่งเป็นเสมือนศิษย์สำนักเดียวกัน ในความช่วยเหลือและการร่วมแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดกันอย่างใกล้ชิด

ครอบครัวของผู้เขียน เป็นกำลังสำคัญที่ทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี ที่บ้านได้ดูแลผู้เขียนในทุกด้านทำให้ผู้เขียนสามารถทำวิทยานิพนธ์ได้โดยไม่มีกังวลเลย

ชมรมค่ายอาสาสมัคร สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เปิดโอกาสให้ผู้เขียนได้เรียนรู้สังคมที่เป็นจริงมากขึ้น ล้มล้างชีวิตชนบท และพัฒนาหล่อหลอมตัวตนในหลายด้านของผู้เขียนมาจนเป็นอย่างที่เป็นอยู่ ผู้เขียนขอขอบคุณอย่างที่สุด ขอขอบคุณที่มีชมรม ขอขอบคุณพี่ๆ ที่ให้อะไรต่างๆ มากมาย ขอขอบคุณเพื่อนๆ ที่ร่วมทุกข์ร่วมสุข ขอขอบคุณน้องๆ ที่เป็นห่วงเป็นใยและเป็นเหมือนเพื่อน

สุดท้าย คำขอบคุณใดๆ ก็อาจไม่เพียงพอสำหรับพ่อแม่ชาวบ้านในชนบท หลายหมู่บ้าน หลายครัวเรือน ที่ผู้เขียนและพี่น้องชาวค่ายได้ไปอาศัยซุกหัวนอนและอาศัยอยู่กับ พ่อ แม่ เด็กน้อย ชาวบ้านทุกๆ คน เป็นที่สุดแห่งแรงบันดาลใจทั้งปวงของการตัดสินใจเลือกเดินบนเส้นทางสายนี้ งานชิ้นนี้แทบไม่มีค่าอะไรเลยเมื่อเทียบกับการต่อสู้ของพ่อแม่ที่ดำเนินมาชั่วชีวิต และสืบทอดต่อเนื่องกันมาหลายชั่วอายุคน ผู้เขียนคงจะต้องทำงานอีกมาก ขอใ้งานชิ้นนี้ เป็นเพียงชิ้นส่วนที่เล็กที่สุดของความพยายาม ที่อาจจะเอื้อประโยชน์ให้แก่พ่อแม่และเด็กน้อยต่อไป

ด้วยศรัทธาและอาทร

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทนำ	1
บทที่ 1 หมู่บ้าน และ การศึกษาทฤษฎี การศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ กับการพัฒนา	2
บทที่ 2 แนวคิดวิธีการผลิตแบบเอเชีย	14
บทที่ 3 การอธิบายหมู่บ้านไทย	41
บทที่ 4 ทางออกของหมู่บ้านไทย	60
บทที่ 5 แง่มุมทางทฤษฎี	68
บทสรุป	74
รายการอ้างอิง	75
ภาคผนวก	80
วิธีการผลิตแบบเอเชียกับวิธีการผลิตแบบทุนนิยม	81
ประวัติผู้เขียน	84

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทนำ

งานศึกษาชิ้นนี้ มีจุดมุ่งหมายคือ ศึกษาการใช้แนวคิดวิธีการผลิตแบบเอเชียในการอธิบายหมู่บ้านไทย เพื่อแสวงหาช่องทางในการสร้างแนวคิดวิธีการผลิตแบบไทย อันจะเป็นพื้นฐานสำหรับทฤษฎีการพัฒนา ที่สร้างขึ้นมาจากรากฐานความเข้าใจในสังคมไทยเองอย่างแท้จริง

การนำเสนอจะแบ่งเป็น 5 บท คือ บทที่ 1 เป็นพื้นฐานความคิดของผู้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องหมู่บ้าน และความเกี่ยวข้องกันของการศึกษาทฤษฎี การศึกษาประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ กับการพัฒนา ในบทนี้จะแสดงให้เห็นถึงแนวความคิดในการประสานการศึกษาประวัติศาสตร์เศรษฐกิจกับการพัฒนาเข้าด้วยกัน โดยมีทฤษฎีเป็นตัวเชื่อมโยง บทที่ 2 เป็นการทดลองอธิบายแนวคิดวิธีการผลิตแบบเอเชียในแง่มุมมองของหมู่บ้าน ด้วยสายตาที่มองออกไปจากสังคมเอเชียเอง โดยสืบเนื่องมาจากบทที่ 1 ที่ต้องการสร้างทฤษฎีขึ้นมาจากภายในสังคมเอง ซึ่งจะให้ภาพที่ต่างจากการมองวิธีการผลิตแบบเอเชียในแง่มุมมองของรัฐ ด้วยสายตาที่มองเข้ามาจากสังคมทุนนิยม ที่เป็นกระแสหลักในการอธิบาย บทที่ 3 เป็นการวิเคราะห์การอธิบายหมู่บ้านไทยด้วยวิธีการผลิตแบบเอเชีย โดยมุ่งไปที่การค้นหาพลังในการอธิบาย บทที่ 4 เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากบทที่ 3 โดยเชื่อมโยงจากการวิเคราะห์ชุมชนหมู่บ้านไทย เข้ากับการแสวงหาทางออกในสภาพการณ์ปัจจุบันที่เป็นอยู่ ใช้กรอบการวิเคราะห์ที่วางพื้นฐานอยู่บนเนื้อหาของบทที่ 2 เป็นเครื่องมือ บทนี้ให้ความสำคัญกับแง่มุมมองของหมู่บ้านและกรอบวิธีคิดแบบเป็นองค์รวม สุดท้ายคือ บทที่ 5 เป็นการนำเสนอแง่มุมมองทางทฤษฎี ที่ได้พบจากกระบวนการศึกษาข้างต้น ซึ่งนำมาสู่ช่องทางในการสร้างแนวคิดวิธีการผลิตแบบไทย และทฤษฎีการพัฒนามบนพื้นฐานของสังคมไทยต่อไป